

PODSUMOWANIE

W publikacji staraliśmy się poruszyć najważniejsze kwestie związane z językowo-stylistycznym ukształtowaniem podręcznika szkolnego na tle funkcji dydaktycznych, które ma on spełniać. Odwołując się do rezultatów prowadzonych przez nas od wielu lat badań, a także do publikowanych wyników prac badawczych innych autorów, zmierzaliśmy do syntetycznego ujęcia zagadnień. Problemy językowe omawialiśmy w kontekście funkcji, jakie spełniają różne komponenty podręcznika. Funkcje te odzwierciedlają się bowiem w języku i poprzez język. W toku analizy zwracaliśmy uwagę na walory tekstów podręcznikowych oraz na błędy w werbalnym przekazie treści informacyjnych, między innymi w wyjaśnianiu pojęć i terminów, w materiale ćwiczeniowym i zadaniach (pytaniach, poleceniach).

Interesowały nas również tytuły podręczników – ich różnorodność stylistyczna, struktura językowa oraz wartość motywacyjno-poznawcza. Uwzględniłyśmy ponadto problem komunikatywności podręczników, podejmowany już wcześniej przez innych badaczy. Zasługiwał on jednak na ponowne omówienie w związku z rozwojem technologii informatycznych i narzędzi badań, które pozwalają obecnie łatwo i obiektywnie ocenić przystawalność języka książki szkolnej do kompetencji odbiorcy (np. aplikacja Jasnopsis). Refleksji badawczej poddałyśmy też dialogowość podręczników, odwołując się do wcześniejszych wnikliwych analiz tego zagadnienia.

W opracowaniu zasygnalizowałyśmy potrzebę podjęcia szerszych prac badawczych nad spójnością tekstów edukacyjnych. Ponadto – naszym zdaniem – trzeba koniecznie przeanalizować w różnych podręcznikach komponent ikonoczno-edytorski, zwłaszcza jego zharmonizowanie z przekazem werbalnym.

Po przeprowadzonych badaniach porównawczych zauważamy, że poziom języka (poprawność językowo-stylistyczna, ortograficzna i interpunkcyjna) wydawanych ostatnio podręczników szkolnych zmienia się na korzyść. Zaważyły na tym, jak sądzimy, inicjowane przez instytucje oświatowe i naukowe przedsięwzięcia takie, jak: opublikowanie kryteriów oceny podręczników (z dowartościowaniem w nich aspektu językowego), przygotowanie przewodnika dla autorów i wydawców oraz wydawanie cyklicznie opinii o podręcznikach przez Komisję PAU do Oceny Podręczników Szkolnych.

Większej troski ze strony autorów podręczników wymaga nadal komunikatywność tekstów. Nadal też, choć nie we wszystkich podręcznikach, zastrzeżenia budzi dobór poleceń i pytań w komponencie zadaniowym oraz ich forma językowa.

Zdajemy sobie sprawę, że przygotowanie wartościowego merytorycznie, dydaktycznie i poprawnego językowo podręcznika wymaga od autorów czasu i współpracy ze specjalistami nie tylko z danej dyscypliny (obszaru wiedzy), lecz także z psychologami, pedagogami oraz nauczycielami, którzy z praktyki dydaktycznej znają potrzeby i możliwości dzieci i młodzieży z poszczególnych etapów edukacyjnych. Podręczniki mają przecież wspomagać uczniów w ich wszechstronnym rozwoju osobowym.

Nasze opracowanie jest nie tylko ujętą problemowo relacją z badań nad językiem podręczników, ale także częściowo diagnozą stanu języka i stylu książek dla ucznia. Skłania zatem do sformułowania postulatów, które już okazjonalnie przekazywałyśmy w poszczególnych rozdziałach.

W dalszych badaniach nad podręcznikiem szkolnym warto dokładniej przyjrzeć się językowi podręczników dla klas I–III (do edukacji wczesnoszkolnej), gdyż – jak się wydaje – ich autorzy nie zawsze biorą pod uwagę ustalenia psychologów i psycholingwistów dotyczące rozwoju intelektualnego, poznawczego i językowego dziecka (np. myślenia pytajnego, mechanizmów pamięci graficznej i ortograficznej ważnych w nauce czytania i pisania). Badaniami trzeba by też objąć – nieuwzględnione przez nas – podręczniki do nauczania języków obcych oraz coraz częściej używane e-podręczniki.

Mamy nadzieję, że wynikami naszych analiz zainteresują się instytucje odpowiedzialne za poziom merytoryczny i dydaktyczny podręczników szkolnych, a przede wszystkim autorzy i wydawcy książek dla ucznia, nauczyciele i studenci specjalności nauczycielskiej.